

Ron van der Hut (Amsterdam, 1960) dwaalt in het voorjaar graag door zijn 'privémoeras', de Houtwiél bij het Friese Veenwouden. 'Wanneer je de individuele Roerdompen hier aan hun gehoemp herkent, blijken er veel meer te zitten dan je op basis van een gewone telling zou denken.'

De ene hoemp is de andere niet

Sovon-Nieuws jaargang 29 (2016) nr 3

Ook al is het nog maar twee dagen na de laatste 'Nacht van de Rallen', toch is Ron van der Hut behoorlijk verbaasd als we bij naderen van De Houtwiél een Porseleinhoen horen 'zwiepen'. 'Zo eind april, wanneer de Porseleinhoentjes hier arriveren, roepen ze een week of twee heel intensief', weet Van der Hut. 'Totdat ze gepaard zijn, dan houdt het plotsklaps op. Als je begin juni die zweepslagen nog - of weer - hoort, dan is er dus wat speciaals aan de hand. Het kan een mannetje zijn dat erg laat is gearriveerd, of eentje die zijn partner is kwijtgeraakt. In het rivierengebied en andere natte graslanden kan het ook zijn dat er door hoogwater ineens meer terrein geschikt is geworden voor deze rallen, en dat ze nieuw gebied proberen te koloniseren. Maar deze vogel had ik hier nu in ieder geval niet direct verwacht.'

De zon zakt net achter de horizon als we over een hek het gebied intrekken. Vlak voor ons hoempt, heel zachtjes, een eerste Roeromp. De Houtwiél is een gebied van honderd hectare dat vijftien jaar geleden door Staatsbosbeheer is omgetoverd van boerenland tot moeras. Er is een kade omheen gelegd en in de winter wordt er tot maximaal zo'n veertig centimeter water vastgehouden. In de loop van het voorjaar en de zomer zakt dat langzaam uit. Van der Hut: 'Door die dynamiek is hier een geweldig rietmoeras ontstaan. Onder andere de Roerdompen hebben dat al heel snel ontdekt.'

Privémoeras

Van der Hut groeide op in de Zaanstreek. 'Voor een deel komt mijn fascinatie voor moeras- en weidevogels daar vandaan denk ik. Ik woon nu alweer tien jaar in Friesland, waar ik voor het ecologisch adviesbureau Altenburg & Wymenga werk. Ik kom vrijwel dagelijks op de fiets tussen huis en werk langs dit gebied. Er gaan meer dan genoeg dagen voorbij dat ik hier niemand tegenkom. Het is bijna mijn privémoeras geworden', grapt hij.

Een van de weinige andere mensen die vaker in dit gebied komen is collega-vogelaar Erik van der Laan uit Veenwouden. 'Maar die benijd ik niet', zegt Van der Hut quasi serieus. 'Erik doet hier de BMP-tellingen; daar heeft hij echt een enorme kluit aan. Ga maar na, er kunnen hier zomaar honderd territoria van Waterrallen zitten. In goede jaren heb je hier een stuk of twintig roepende Porseleinhoenders. En dan al die zangers. Dertig snorren, tientallen Blauwborsten, Rietzangers, Kleine Karekieten, ... En dat moet je dan allemaal half wadend door het moeras in kaart brengen. Nu, in juni hebben we het makkelijk. Het water is al zo ver gezakt dat we op gewone laarzen het hele gebied door kunnen, maar vroeger in het seizoen kan je sommige stukken alleen met lieslaarzen bereiken.'

Van der Hut doet het wat dat betreft iets rustiger aan. 'Ik neem tegenwoordig iets meer de tijd om te observeren en nauwkeurig te luisteren. En dan ontdek je verrassende dingen. Neem deze Roerdomp die hier rechts van ons zachtjes zit te roepen. Als je gaat tellen hoeveel hoempjes ze achter elkaar uitstoten, ga je individuele verschillen herkennen. Dit is een mannetje dat vier bescheiden hoempjes doet, dan een pauze en dan nog één hoemp. Daarachter zit een mannetje dat eerst twee zachte hoempjes laat horen, dan een luide, en dan weer een zachte. Die eerste heet bij mij 'zzzz-L', die andere is 'zzLz'. Behalve met het verschil tussen luide en zwakke hoempjes is het verschil in pauzes tussen de hoempjes - kort of lang - en de duur van de hoempjes zelf kenmerkend. Met deze drie kenmerken kom je een heel eind! Dus zo probeer ik de verschillende mannen dan allemaal door middel van kruispeilinkjes op de juiste plek op een kaartje van het gebied in te tekenen. Maar dan kom je er dus achter dat er ook nog wel eens wisselingen van mannetjes voorkomen in de territoria. Op deze honderd hectare hebben we dit jaar negen territoria volgens de criteria van de "geclusterde waarnemingen" van Sovon. Dat is al een enorme hoge dichtheid. Dat wordt dus nog fascinerender als je weet dat er misschien wel dertien verschillende mannen rondhangen wanneer je luistert naar de individuele verschil-

Foto: Ruurd-Jelle van der Leij

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiters maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. De foto's zijn ook van Rob Buiters, tenzij anders vermeld.

Foto: Hans Gebuis

dat je dus veel vrouwtjes ziet vliegen kunnen dus eigenlijk de slechte jaren zijn. De enige manier om dan écht meer te weten te komen is bijvoorbeeld door zenderonderzoek, zoals collega Jan van der Winden dat heeft gedaan, samen met Landschap Noord-Holland.'

Mystieke zangers

Uiteindelijk lijken de vragen die Van der Hut nog bij de Roerdomp stelt vooral een goed excuus om 's nachts door het moeras te banjeren. 'De geluiden die je hier hoort zijn geweldig. Van veel vogels kan je het met goed fatsoen niet eens zang noemen. Het is dat je ook nog Blauwborsten, Rietzangers en Kleine Karekieten hoort, maar anders ... Dat gekrijs van een Waterral, het ratelen van een Snor, de zweepslagen van het Porseleinhoen, het gehoept van de Roerdomp, ze geven het moeras iets mystieks waar geen ander gebied tegenop kan.'

De laatste Roerdomp die we horen zit zo op het gehoor vlakbij ons. We horen hem een paar keer inhaleren voor hij een serieuze 'HOEMP!' produceert. 'We staan er nou bijna bovenop', weet Hut, 'maar het grappige is: zelfs als het niet zo donker zou zijn, dan nog zouden we hem waarschijnlijk niet zien. De verschillende hoempen van de individuele mannen kan ik echt wel herkennen, maar in al die jaren heb ik nog nooit een hoempende vogel kunnen bekijken. Het draagt alleen maar bij aan de mystiek.'

> sovon.nl/rallen

len. Sommige mannen hoempen op een vast honk van begin maart tot ver in juni. Andere gaan het gebied door en verkassen; sommige verblijven slechts kort. Op een plek kunnen binnen een seizoen verschillende mannen hoempen.'

Zijn studie van de Roerdompen heeft voor Van der Hut al geleid tot een rapport dat inmiddels tot de standaardwerken hoort voor natuurbeheerders die graag Roerdompen in hun terrein hebben. 'In het kader van een moerasvogelproject van Vogelbescherming Nederland heb ik vijftien jaar geleden een analyse gemaakt van de eisen die een Roerdomp aan zijn terrein stelt. Het zijn vogels die dekking nodig hebben van het riet om in te schuilen, maar ook open terrein om in te jagen, op bijvoorbeeld woelmuisen of kikkers. Door een aantal succesvolle roerdompgebieden nauwkeurig te bestuderen, heb ik een soort rekenmodel kunnen maken van geschikt habitat. Dan blijkt dat je bijvoorbeeld minimaal een kilometer beschutte oever nodig hebt om het een Roerdomp naar zijn zin te maken. En zo heb je ook een minimale hoeveelheid overjarig, in water staand riet nodig, wil je broedende Roerdompen in je terrein kunnen huisvesten.'

Waar het rapport van Van der Hut de terreineisen van de Roerdomp bijna in een keiharde wiskundige formule lijkt te vatten, is de kennis van deze vogel toch nog allerm minst absoluut, benadrukt hij. 'We weten vooral nog heel veel niet van deze vogels. De mannetjes, met hun individueel herkenbare roep, kunnen we dan aardig in kaart brengen. Maar de vrouwtjes zijn een ander verhaal. Die horen we niet en die zien we alleen maar af en toe tijdens voedselvluchten. Maar als het voedsel ruim voorradig is hoeven ze ook niet zo vaak te vliegen en halen ze al hun eten uit de directe omgeving van het nest. De jaren

